

МАЙБУТНЄ У РЕГУЛЮВАННІ НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

**Київ
ЖОВТЕНЬ 2018**

Зміст

Терміни та скорочення.....	3
Вступ.....	4
Бачення нового регулювання небанківського фінансового сектору	6
1 Залучення коштів широкого загалу	7
2 Сегментація небанківських фінансових установ у новій системі регулювання та нагляду.....	8
3 Гнучкий підхід до ліцензування.....	12
4 Ризик-орієнтований пруденційний нагляд	13
5 Подання звітності, перевірки та правозастосування	14
6 Корпоративне управління.....	15
7 Ринкова поведінка та захист прав споживачів	16
8 Модель нового законодавчого регулювання ринків фінансових послуг	17
Запланований перехідний період для небанківських фінансових установ: орієнтири та розклад	20

ТЕРМІНИ ТА СКОРОЧЕННЯ

Наступні терміни мають такі значення:

ЄС	Європейський Союз
Закон про споживче кредитування	Закон України "Про споживче кредитування" № 1734-VIII від 15 листопада 2016 р.
Закон про фінансові послуги	Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" № 2664-III від 12 липня 2001 р.
Законопроект № 2413-а	Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг" № 2413-а
Нацкомфінпослуг	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
НФУ	небанківські фінансові установи
Національний банк	Національний банк України
НКЦПФР	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

Вступ

Фінансова система є ключовою для ефективного функціонування економіки країни та її економічного розвитку. Як передбачає Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, Україна має створити фінансову систему, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища. При цьому, реформи українського фінансового сектору мають відбуватися згідно з міжнародними стандартами.

Цих цілей можна досягнути лише за наявності належного нормативного середовища з регулювання та нагляду. Важливим елементом будь-якого такого середовища є інституційна регуляторна модель, тобто чи є один або декілька регуляторів, які відповідають за нагляд за фінансовим сектором, як визначені та розподілені їхні повноваження та функції, та як вони взаємодіють між собою (якщо є більш ніж один регулятор).

Наразі в Україні функціонує секторальна модель регулювання, за якої нагляд за ринком банківських послуг, діяльністю з переказу коштів та валютними операціями здійснює Національний банк. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) здійснює нагляд за ринками цінних паперів та похідних цінних паперів (деривативів), а Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), здійснює нагляд за іншими ринками фінансових послуг. В Україні секторальна модель в її нинішньому вигляді діє з 2003 року, коли була створена Держкомфінпослуг. Проте практика застосування цієї моделі показала, що вона має багато недоліків.

Верховна Рада України 07 липня 2016 року прийняла в першому читанні проект Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг” (далі – Законопроект № 2413-а), який був унесений в порядку законодавчої ініціативи Президентом України.

Законопроект № 2413-а, що підтримується Національним банком, запроваджує в Україні частково консолідовану (інтегровану) модель регулювання фінансового ринку, за якої весь фінансовий сектор буде регулюватися двома регуляторами. Це буде зроблено шляхом передачі функцій Нацкомфінпослуг Національному банку і НКЦПФР.

Згідно з Законопроектом № 2413-а до сфери регулювання та нагляду Національного банку входитимуть, окрім банків, також:

- страхові компанії та страхові посередники;
- лізингові компанії та юридичні особи - суб'єкти господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але мають право надавати послугу з фінансового лізингу (далі - юридичні особи-лізингодавці);
- факторингові компанії;
- кредитні спілки;
- бюро кредитних історій;
- ломбарди;
- інші фінансові компанії (які здійснюють діяльність з обміну валют, переказу коштів, надання коштів у позику, надання гарантій тощо).

Станом на 01 січня 2018 року це майже 2 000 небанківських фінансових установ із загальними активами 170.8 млрд. грн. З урахуванням вартості чинних договорів фінансового лізингу (22.5 млрд. грн.), що укладені юридичними особами-лізингодавцями, зальний обсяг небанківського фінансового ринку, регулювання та нагляд за яким має перейти до Національного банку, складає орієнтовно 193.3 млрд. грн. Тобто, після

прийняття Законопроекту № 2413-а та набуття чинності відповідним Законом Національний банк відповідатиме за значну частину небанківського фінансового ринку.

НКЦПФР буде здійснювати регулювання та нагляд не лише за учасниками ринків цінних паперів та похідних цінних паперів (деривативів), а й за недержавними пенсійними фондами, фондами фінансування будівництва, фондами операцій з нерухомістю та їхніми адміністраторами / управителями.

Національний банк підготував проект Білої книги щодо нового регулювання небанківського фінансового ринку та розробив план подальших дій після прийняття Законопроекту № 2413-а.

Зазначений проект Білої книги представляє бачення Національного банку щодо нового регулювання небанківського фінансового ринку, який буде належати до його компетенції у майбутньому. Вона узагальнює основоположні цілі такого нового регулювання. Зокрема, Національний банк впевнений, що нова модель регулювання небанківських фінансових установ має бути спрямована на досягнення ефективності та прозорості ринку, а також на євроінтеграцію і наближення до світових стандартів.

Національний банк має намір у подальшому опублікувати Білу книгу та розповсюдити її серед надавачів фінансових послуг, їхніх власників, асоціацій та клієнтів, а також законотворців та широкої аудиторії.

Цей проект Білої книги не охоплює весь діапазон питань нового регулювання та нагляду за небанківським фінансовим сектором. Наприклад, не розглядаються питання, які стосуються запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, хоча це дуже важливі теми для небанківського фінансового сектору. Так само не освітлюються питання майбутнього регулювання кредитних посередників, що працюють згідно з Законом про споживче кредитування, та бюро кредитних історій. У майбутньому Національний банк має намір підготувати та видати додаткові білі книги, присвячені окремим сегментам небанківського фінансового ринку. Такі білі книги будуть більш детально зосереджені на цілях та викликах регулювання та нагляду в окремих сегментах ринку.

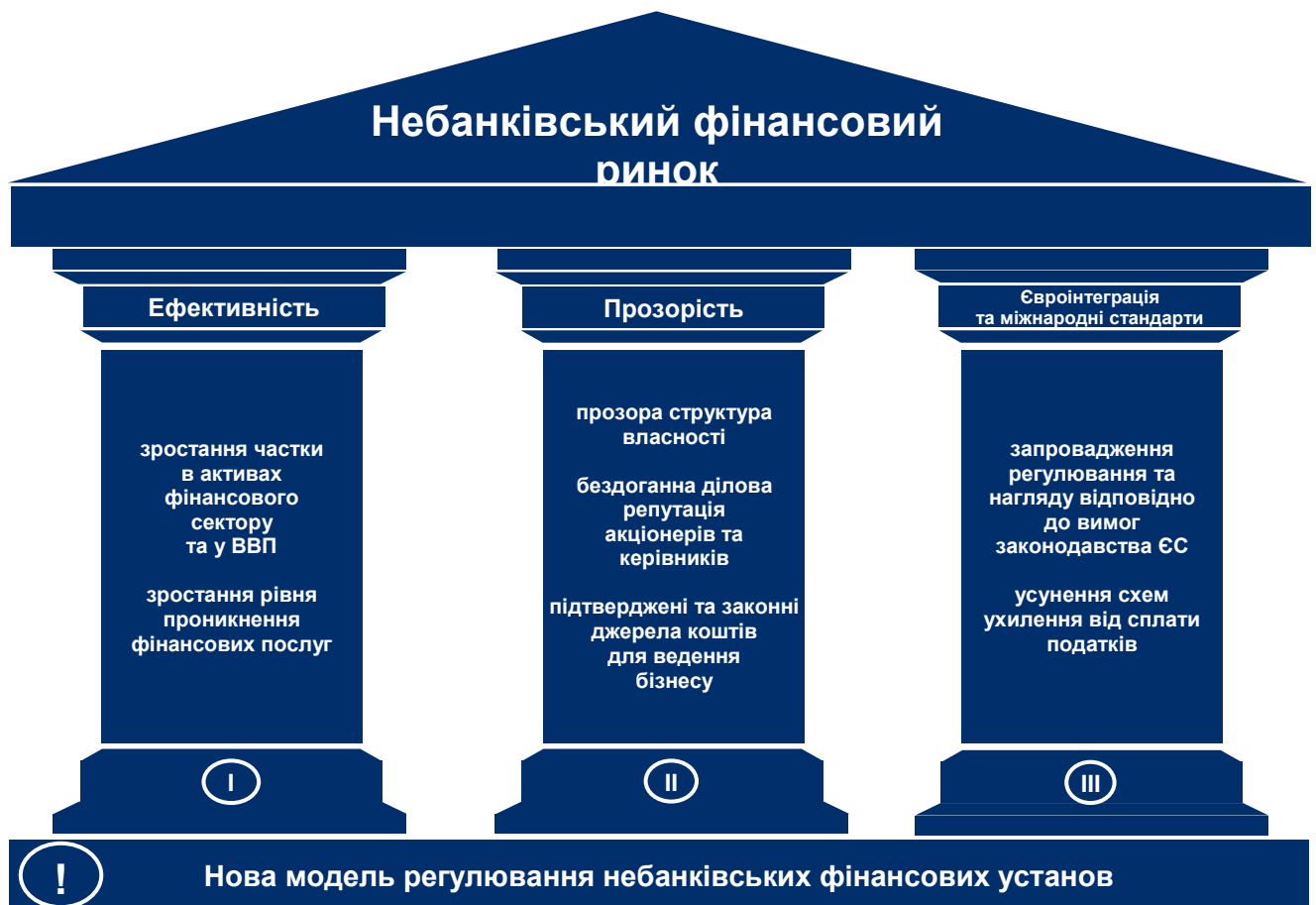
Документ, який зараз пропонується для ознайомлення та обговорення учасниками ринку й іншими зацікавленими особами, має на меті представити широкій аудиторії основні елементи бачення нового регулювання, викладені у Білій книзі. Зокрема, цей документ викладає підходи Національного банку до сегментації ринку, ліцензування та пруденційного нагляду, звітування, перевірок, корпоративного управління та захисту прав споживачів.

Цей документ також висвітлює принципи та завдання на "найближче майбутнє" після прийняття Законопроекту № 2413-а, а саме на перехідний/адаптаційний період для нового регулятора та для ринку. Протягом цього періоду, пріоритетом Національного банку буде максимально непомітна для учасників ринку передача функцій від одного регулятора до іншого та забезпечення безперервності діяльності НФУ.

БАЧЕННЯ НОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Передача функцій регулювання та нагляду за небанківськими установами від Нацкомфінпослуг до Національного банку та НКЦПФР, передбачена Законопроектом №2413-а, має розглядатися як перший крок у процесі реформи регулювання небанківського фінансового сектору. Поступове запровадження нового регулювання повинно покращити інвестиційну привабливість та забезпечити більшу прозорість небанківського фінансового сектору, а також сприяти захисту споживачів фінансових послуг та запобігати незаконним практикам на ринку. Крім того, нове регулювання має запровадити рівні умови діяльності для небанківських фінансових установ та банків і посприяти розбудові конкурентного середовища для надання фінансових послуг.

Бачення Національного банку щодо того, як має регулюватися небанківський фінансовий сектор, базується на певних засадах.

По-перше, небанківські фінансові установи¹ мають стати ефективним елементом фінансової системи держави, зростаючи за обсягами та рівнем проникнення фінансових послуг та, одночасно, сприяючи макроекономічній стабільності.

¹ Тут і далі: якщо прямо не зазначено інше, при посиланні на фінансові установи або небанківські фінансові установи розуміються також юридичні особи - суб'єкти господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але мають право надавати послугу з фінансового лізингу, та страхові посередники.

По-друге, небанківський сектор повинен дотримуватись високих стандартів корпоративного управління та прозорості, що позитивно вплине на рівень довіри до ринку та буде додатковим імпульсом для його розвитку.

По-третє, система регулювання та нагляду має бути побудована за міжнародними стандартами, що включає запровадження вимог законодавства ЄС. За Угодою про асоціацію з ЄС Україна зобов'язалась суттєво змінити законодавство про фінансові послуги, щоб наблизити українське регулювання фінансових послуг до регулювання, прийнятого в ЄС. Це першочергово стосується страховиків, кредитних установ, надавачів платіжних послуг, а також банківських, страхових та інших фінансових груп. У тих сегментах ринку, де не існує відповідних загальноєвропейських стандартів, будуть запроваджені національні стандарти з урахуванням міжнародного досвіду. В обох випадках Національний банк планує проводити обговорення зазначених питань з учасниками фінансового ринку.

1 Залучення коштів широкого загалу

Національний банк вважає, що залучення фінансовими установами коштів від широкого загалу² для надання фінансових послуг має відбуватися лише за умови належного регулювання та контролю з боку регулятора. Такий підхід відповідає законодавству ЄС, яке встановлює високі вимоги до діяльності фінансових установ, якщо вони залучають та використовують кошти від широкого загалу. Законодавство ЄС також забороняє будь-яким особам, які не відповідають встановленим регуляторним вимогам, залучати від широкого загалу кошти з зобов'язанням щодо їх повернення.

Україна вже зробила перші кроки для імплементації таких вимог. У 2016 році до Закону про фінансові послуги було включено заборону фінансовим установам (окрім банків та кредитних спілок) залучати кошти *фізичних осіб* із зобов'язанням щодо їх повернення. Такі обмеження були прийняті з огляду на шахрайську діяльність ПАТ "Банк "Михайлівський".

Цей підхід щодо залучення фінансовими установами коштів на поворотній основі має застосовуватись і до коштів юридичних осіб. Слід наголосити на тому, що у багатьох відношеннях значна кількість юридичних осіб (зокрема, малі підприємства) досить схожа на клієнтів фінансових установ-фізичних осіб. Часто їх власники та/або керівники не мають достатніх знань про фінансову систему для того, щоб зрозуміти та ефективно управляти фінансовими ризиками.

Відтак, Національний банк вважає, що чинні обмеження, які стосуються залучення фінансовими установами коштів від фізичних осіб, мають також застосовуватись до залучення коштів від *юридичних осіб-нефінансових установ*.

Деталізації потребують і *форми* такого залучення. До них планується віднести депозити, позики, поворотну фінансову допомогу або інші подібні інструменти, що передбачають обов'язок фінансової установи повернути грошові кошти на вимогу або в певний термін, як зі сплатою винагороди у будь-якій формі за користування коштами, так і без такої (далі разом - "поворотні кошти"). Зокрема, до залучення поворотних коштів планується включити емісію фінансовою установою боргових цінних паперів³.

Для вказаного загального правила планується передбачити певні винятки. Так, усім фінансовим установам буде і надалі дозволено надавати фінансові послуги за рахунок коштів, залучених від:

- *банків;*
- *інших фінансових установ;*

---

² Від фізичних осіб та юридичних осіб – нефінансових установ.

³ Вказані правила не будуть поширюватися на емісію боргових цінних паперів підприємствами, що не надають фінансові послуги, для того, щоб обмеження на залучення коштів не вплинуло на діяльність нефінансових підприємств, які залучають фінансування через випуск облігацій.

- *їхніх акціонерів*⁴;
- *будь-яких інших осіб на умовах субординованого боргу*⁵.

Крім того, залученими не будуть вважатися кошти, що сплачуються на користь страхової компанії в якості страхових внесків, а також кошти, надані платіжній організації для здійснення грошового переказу, та кошти, сплачені як авансовий платіж за договором фінансового лізингу.

Така класифікація дозволених джерел та форм залучення коштів фінансовими установами буде застосована для сегментації піднаглядних Національному банку суб'єктів, як це описано у розділі 2.

Таким чином, у небанківському фінансовому секторі:

- залучення поворотних коштів від фізичних осіб буде дозволено лише *кредитним спілкам* (за наявності відповідної ліцензії), а залучення поворотних коштів від юридичних осіб-нефінансових установ буде дозволено лише *кредитним спілкам та іншим кредитним установам*⁶. Таке залучення коштів має обов'язково поєднуватися з діяльністю з надання кредитів. Також такі установи зможуть, за своїм бажанням, надавати низку інших фінансових послуг (дивись розділ 2);
- *іншим фінансовим установам*, що надають фінансові послуги за рахунок власного капіталу або коштів, отриманих, зокрема, в кредит або позику від банку, іншої фінансової установи або акціонерів, не буде потреби отримувати статус кредитної установи, а відтак і дотримуватися жорсткіших вимог, встановлених для кредитних установ.

Національний банк розуміє, що фінансові установи переглянули структуру своїх пасивів лише щодо поворотних коштів фізичних осіб, а не юридичних осіб-нефінансових установ. Таким чином, новий підхід до джерел та форм залучення коштів фінансовими установами матиме певний вплив на небанківський фінансовий ринок. Запровадження нових вимог до залучення коштів, що використовуються для надання фінансових послуг, відбуватиметься лише після ретельного аналізу, оцінки ринку, проведення консультацій з його учасниками. Скоріш за все, такі нововведення будуть запроваджуватися поступово протягом певного перехідного періоду, про який буде заздалегідь повідомлено учасників ринку, для того, щоб фінансові установи могли привести структури своїх зобов'язань у відповідність до нових вимог.

2 СЕГМЕНТАЦІЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У НОВІЙ СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ

Класифікація джерел та форм залучення коштів має стати основою підходу до регулювання та нагляду за небанківськими фінансовими установами. Нові принципи мають дозволити Національному банку правильно розподілити ресурси та ефективніше управляти ризиками на ринку. Для цього планується запровадити підхід до регулювання, який базуватиметься на розподілі фінансових установ на три сегменти.

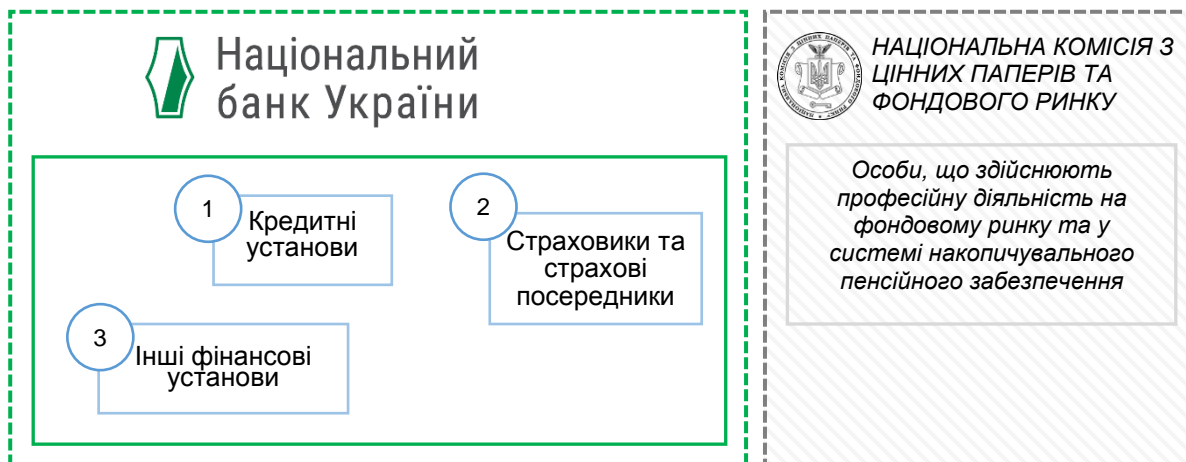
⁴ Тут і далі під акціонерами розуміються також учасники товариств з обмеженою відповідальністю та інших господарських товариств.

⁵ Очікується, що для НФУ в законодавстві буде визначено поняття субординованого боргу та порядок його залучення (зараз визначено для банків) (дивись розділ 2).

⁶ До 2016 року "інші кредитні установи" існували як окремих вид небанківських фінансових установ, регулювання та нагляд за якими здійснювала Нацкомфінпослуг. Втім, після внесення змін до Закону про фінансові послуги (у листопаді 2016 року) лише банки та кредитні спілки відповідають визначенню кредитної установи, оскільки лише їх діяльність по наданню фінансових кредитів за рахунок залучених коштів регулюється відповідними законами. Наразі Національний банк пропонує запровадити категорію "інших кредитних установ", порядок діяльності яких буде визначено на рівні закону (розглядається можливість визначити в одному законі порядок діяльності банків і інших кредитних установ), які будуть підлягати пруденційному регулюванню з боку Національного банку, та яким буде дозволено залучати поворотні кошти від юридичних осіб-нефінансових установ (дивись розділи 2, 4, 8).

Регулювання небанківських фінансових установ

1 Кредитні установи

У першому сегменті будуть об'єднані **кредитні установи**⁷, яким буде дозволено залучати кошти від широкого загалу для кредитування та надання інших фінансових послуг. До них застосуватимуться вимоги до капіталу та інші фінансові нормативи на рівні європейських вимог/нормативів, встановлених Директивою 2013/36/ЄС щодо діяльності кредитних установ та Регламентом №575/2013 про пруденційні вимоги до кредитних установ та інвестиційних компаній. Ці акти ЄС мають бути імplementовані в Україні відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС.

Такі нормативи, щонайменше, будуть включати:

- вимогу до мінімального початкового та регулятивного капіталу (у розмірі 5 млн. євро);
- нормативи достатності регулятивного капіталу (на рівні не менше 8%);
- нормативи концентрації кредитних ризиків на одного контрагента (не більше 25%); та
- нормативи миттєвої ліквідності (понад 60%).

Слід наголосити на тому, що Національний банк планує розробити графіки приведення діяльності кредитних установ у відповідність до нових вимог лише після детального дослідження стану ринку. Такі графіки враховуватимуть об'єктивні строки та можливості установ, які входять до першого сегменту, виконати такі вимоги.

Серед кредитних установ особливим статусом володітимуть *кредитні спілки*, яким буде дозволено надавати фінансові послуги за рахунок поворотних коштів без дотримання вимог до капіталу та пруденційних нормативів, встановлених у законодавстві ЄС. Незастосування до кредитних спілок подібних вимог до капіталу в цілому відповідає положенням Директиви 2013/36/ЄС щодо діяльності кредитних установ. Однак, наразі такого винятку для українських кредитних спілок немає в Угоді про асоціацію з ЄС. Національний банк вживатиме необхідних заходів для того, щоб запропонувати відповідні зміни до Угоди про асоціацію з ЄС.

Згідно з баченням Національного банку, *кредитні спілки* будуть єдиними небанківськими фінансовими установами, які зможуть залучати поворотні кошти і від юридичних, і від фізичних осіб. *Інші кредитні*

⁷ Тут і далі під кредитними установами розуміються небанківські кредитні установи (кредитні спілки та інші кредитні установи).

установи будуть обмежені залученням коштів лише юридичних осіб (окрім випадків залучення поворотних коштів від фізичних осіб-акціонерів та субординованого боргу від фізичних осіб).

2

Страхові компанії та страхові посередники

Другий сегмент НФУ складатимуть всі **страхові компанії та страхові посередники**. Регулювання у страховому секторі буде здійснюватися з урахуванням стандартів, встановлених європейським законодавством, включаючи вимоги до:

- капіталу і платоспроможності, технічних резервів, якості системи корпоративного управління та ризик-менеджменту (Директива 2009/138/ЄС про вимоги до діяльності у сфері страхування і перестраховування, далі - Solvency II),
- розкриття інформації, правил підготовки та складання регуляторної і фінансової звітності (Solvency II, Директива 91/674/ЄЕС про річні та консолідовані звіти страхових компаній), та
- ринкової поведінки та продажу страхових продуктів (Директива (ЄС) 2016/97 про реалізацію страхових продуктів та Директива (ЄС) 2009/103 про страхування цивільної відповідальності (автотранспортні засоби).

Насамперед, це стосується встановлення вимог до мінімального необхідного капіталу для страхових компаній. Очікується, що такі вимоги становитимуть 3,2 млн. євро для страховиків, які здійснюють страхування життя, та 2,2 млн. євро для інших страхових компаній.

Крім вимог до мінімально необхідного капіталу, із врахуванням стандартів директив ЄС, мають бути встановлені наступні нормативи діяльності страхових компаній:

- вимоги до необхідного платоспроможного капіталу;
- вимоги до технічних резервів;
- вимоги до розміру відповідних власних фондів;
- ліміти власних фондів.

Національний банк планує розробити графіки приведення діяльності страхових компаній у відповідність до нових вимог лише після детального ознайомлення зі станом страхового ринку і з урахуванням об'єктивних строків та можливостей страховиків виконати такі вимоги.

Для страхових посередників Національний банк має намір встановити обов'язок щодо безперервного професійного навчання та підвищити кваліфікаційні вимоги для спеціалістів. Також планується запровадити страхування професійної відповідальності тих страхових посередників, для яких продаж страхових продуктів не буде основною діяльністю.

3

Інші фінансові установи

У третій сегмент увійдуть усі **інші фінансові установи**, що **не** використовують для надання послуг кошти, залучені від широкого загалу. Такі компанії працюватимуть за рахунок "внутрішніх" фінансових ресурсів (власного капіталу та коштів своїх акціонерів) з можливістю залучати кошти від банків/інших фінансових установ. У випадку встановлення для цього сегменту вимог до регулятивного капіталу, Національний банк розглядає можливість надати таким установам право залучати від осіб, що не є їх акціонерами, субординований борг. Це не вважатиметься залученням коштів широкого загалу.

Національний банк вважає, що такі установи матимуть незначний ризик для фінансової системи. Встановлення для них жорстких пруденційних нормативів буде невиправдано обтяжливим. Вимоги до

капіталу та інші пруденційні нормативи, якщо взагалі будуть застосовуватися до цього сегменту, скоріш за все, будуть значно нижчі, ніж для кредитних установ⁸.

Національний банк очікує, що більшість небанківських фінансових установ (зокрема, фінансові компанії та ломбарди), які Законопроект № 2413-а відносить до сфери його регулювання, опиняться саме в цьому сегменті.

Всі небанківські фінансові установи

До всіх сегментів НФУ застосовуватимуться певні єдині вимоги. Перш за все, це стосуватиметься виходу на ринок. Для цього всім фінансовим установам потрібно буде отримати ліцензію на надання відповідної послуги (дивись розділ 3). Так само, спільними по суті (із певною спеціалізацією/деталізацією, за необхідності) будуть вимоги до ділової репутації власників істотної участі та керівників, фінансового/майнового стану власників істотної участі та розкриття структури власності (дивись розділи 3 та 6). Спільними для всіх сегментів також будуть стандарти корпоративного управління (дивись розділ 6), вимоги до регулювання ринкової поведінки та захисту прав споживачів (дивись розділ 7).

Суміщення фінансових послуг

Національний банк також буде запроваджувати гнучкі правила суміщення фінансових послуг. Фінансові установи зможуть надавати різні фінансові послуги за умови, що такі послуги гармонійно вписуються у бізнес-модель компанії, не вводять в оману, не несуть загроз для споживачів та не мають негативних наслідків для стабільності фінансового ринку або його окремих сегментів.

Так, при отриманні ліцензії на певний вид діяльності, який фінансова установа визначає як свій основний, вона може отримати додаткові ліцензії на певні додаткові фінансові послуги.

Наприклад, кредитні установи (сегмент 1) зможуть суміщати залучення поворотних коштів і надання кредитів (обидва види діяльності становитимуть собою основну діяльність) з:

- наданням гарантій,
- переказом коштів,
- послугами з обміну валют,
- факторингом,
- фінансовим лізингом (все це буде можливими додатковими видами діяльності)⁹.

Такі ж додаткові види діяльності зможуть обрати й фінансові компанії (сегмент 3), основним видом діяльності яких є надання кредитів.

Натомість, фінансові компанії, основна діяльність яких полягає у наданні послуг з переказу коштів, зможуть отримати додаткову ліцензію лише на здійснення операцій з обміну валют. Фінансові компанії, для яких основною діяльністю є факторинг, зможуть отримати додаткові ліцензії на надання кредитів та гарантій.

---

⁸ Пруденційні нормативи обов'язково будуть застосовуватися до фінансових установ, що надають послуги переказу коштів, оскільки застосування до них особливого режиму пруденційного регулювання та нагляду прямо передбачено вимогами Директиви 2015/2366/ЄС про платіжні послуги.

⁹ Кредитні спілки будуть обмежені у можливості надання послуг факторингу та фінансового лізингу. Вказані фінансові послуги не відповідають загальноприйнятій моделі діяльності таких установ, зокрема, надання таких послуг не передбачається Модельним законом про кредитні спілки, який було розроблено та рекомендується до використання Всесвітньою радою кредитних спілок (див. https://www.woccu.org/documents/Model_Credit_Union_Law_2015).

Для страхових компаній (сегмент 2) додатковим видом діяльності планується передбачити надання гарантій, а для страховиків, які здійснюють страхування життя – також надання кредитів своїм страхувальникам.

3 Гнучкий підхід до ліцензування

Ліцензування є ключовим елементом у новій моделі регулювання небанківських фінансових установ. Нові ліцензійні вимоги повинні зробити ринок прозорішим, покращити поінформованість регулятора та підвищити стандарти ведення бізнесу. Розроблена Національним банком концепція ліцензування небанківських фінансових установ передбачає низку ключових нововведень.

По-перше, Національний банк планує зменшити кількість процедур для доступу на ринок. Юридична особа не буде зобов'язана першочергово реєструватися як фінансова установа, а потім звертатися до регулятора за ліцензією. Ці два процеси будуть об'єднані в єдину процедуру первинного ліцензування (одночасна реєстрація в якості фінансової установи та отримання ліцензії на один чи декілька видів фінансових послуг).

По-друге, Національний банк має запровадити вимоги, достатні аби запобігти доступу недобросовісних надавачів фінансових послуг до фінансової системи. Для цього він повинен повністю розуміти структуру власності фінансової установи, навіть якщо її діяльність не носить системно значущого характеру. Основним пріоритетом при первинному ліцензуванні має стати оцінка:

- ділової репутації власників істотної участі та керівників,
- структури власності та джерел коштів для започаткування фінансового бізнесу,
- професійної придатності керівників (дивись розділ 6).

По-третє, Національний банк розуміє, що до початку діяльності неможливо забезпечити дотримання більшості фінансових нормативів. Відтак, на стадії первинного ліцензування Національний банк планує зосередитися на перевірці дотримання вимоги до початкового капіталу.

По-четверте, на стадії первинного ліцензування Національний банк планує запровадити обов'язкову процедуру оцінки бізнес-плану фінансової установи та перевірки наявності в неї коштів для його виконання протягом першого року діяльності. Складання установою бізнес-плану має підвищити відповідальність її керівників й акціонерів та розуміння ними можливих ризиків. Проведення Національним банком оцінки бізнес-плану дозволить проаналізувати модель бізнесу компанії. Такий аналіз необхідний для оцінки життєздатності та стійкості установи на стадії первинного ліцензування та для більш ефективного подальшого нагляду за нею з боку регулятора.

Крім того, Національний банк пропонує проводити на стадії первинного ліцензування базову оцінку стану системи корпоративного управління компанії. Національний банк буде перевіряти, чи така система могла б забезпечити належний рівень виявлення, моніторингу, контролю та управління ризиками. Така оцінка також надасть Національному банку можливість робити релевантні порівняння стану корпоративного управління на різних етапах роботи установи.

Національний банк також розглядатиме застосування більш гнучкого підходу для входу компаній на ринок. Так, компанії, що ведуть певний нефінансовий бізнес та хочуть розпочати надання фінансових послуг, зможуть звернутися до Національного банку за ліцензією. До таких компаній встановлюватимуться особливі вимоги для зміни структури активів і пасивів. Значною перевагою при ліцензуванні таких компаній буде наявність позитивного досвіду роботи, прозора фінансова та нефінансова звітність, а також ефективна система корпоративного управління.

Отримання додаткових ліцензій, за якими можуть звертатися фінансові установи в ході своєї діяльності, вимагатиме подання лише тих документів, які не надавались Національному банку при первинному ліцензуванні, та оновлення раніше поданої інформації, за необхідності. Наприклад, бізнес-план потребуватиме оновлення тільки в частині, в якій він стосуватиметься нових видів діяльності.

Ще одним елементом, який тісно пов'язаний із концепцією ліцензування, має стати наявність у регулятора інформації про склад власників істотної участі в небанківських фінансових установах. Набуття або збільшення істотної участі в фінансовій установі буде вимагати попередньої оцінки ділової репутації та фінансового стану майбутніх власників істотної участі. У цьому зв'язку, Національний банк планує перейти від формалістичного до сутнісного підходу при аналізі акціонерів фінансових установ. Це дозволить йому виявити та оцінити взаємозв'язки між учасниками ринку, щоб запобігти можливим потрясінням на фінансовому ринку.

Національний банк також планує приділяти значну увагу оцінці професійних якостей, досвіду та знань новопризначених осіб при зміні керівництва у небанківських фінансових установах (дивись розділ 6).

Крім того, з урахуванням положень Директиви ЄС 2016/97/ЄС про реалізацію страхових продуктів, що регулює діяльність всіх суб'єктів, які беруть участь у продажі страхових продуктів, будуть встановлені вимоги до кваліфікації та обов'язкової сертифікації спеціалістів, які працюють в страхових посередниках.

При цьому, як передбачено Законом № 2413-а, прийняття Національним банком нових регуляторних актів щодо діяльності небанківських фінансових установ не буде вимагати від них переоформлення відповідних ліцензій (дивись розділ "Запланований перехідний період для небанківських фінансових установ: орієнтири та розклад").

4 РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПРУДЕНЦІЙНИЙ НАГЛЯД

Фінансова стійкість та платоспроможність небанківських фінансових установ мають досягатися, перш за все, за рахунок пруденційного нагляду. Він передбачає встановлення певних кількісних та якісних вимог (пруденційних нормативів) до діяльності фінансових установ. Контроль за їх дотриманням дозволяє регулятору своєчасно виявити ризикову діяльність, вжити заходи оперативного втручання та в такий спосіб запобігти настанню негативних наслідків.

Національний банк вбачає, що пруденційний нагляд є обов'язковим у **страховому сегменті, для кредитних спілок та інших кредитних установ, та фінансових установ, що надають послуги з переказу коштів.**

У новій моделі регулювання пруденційні нормативи будуть специфічними для кожного сегменту ринку. Для більшої ефективності нагляду за страховими компаніями та кредитними установами Національний банк планує запровадити пропорційне регулювання, розподіливши установи на великі (системні), середні та малі. Відповідно, Національний банк планує застосовувати до таких установ різні пруденційні нормативи в залежності від того, які ризики для клієнтів та фінансової системи може нести їх неплатоспроможність. Основними критеріями для пропорційного регулювання будуть слугувати:

- абсолютний розмір залучених поворотних коштів або прийнятих на страхування ризиків;
- види діяльності;
- масштаби та складність бізнесу (географічна присутність, кількість клієнтів тощо).

Це дозволить полегшити регуляторне навантаження на фінансові установи та підвищить конкурентне середовище для малих та середніх фінансових установ.

З огляду на необхідність дієвого захисту страхувальників усі страхові компанії підлягатимуть пруденційному нагляду з боку регулятора. Для страхових брокерів та страхових агентів-юридичних осіб також встановлюватимуться певні пруденційні нормативи. Це відповідає загальноприйнятим світовим практикам та є однією з вимог законодавства ЄС. Водночас, лише великі страхові компанії будуть зобов'язані повністю виконувати вимоги Solvency II. Середні та малі страхові компанії зможуть використовувати спрощені вимоги Solvency II з урахуванням ризиків їхньої діяльності.

Ті кредитні установи, що не належать до кредитних спілок, матимуть можливість надавати послуги за рахунок коштів, залучених від юридичних осіб-нефінансових установ. Для всіх подібних установ Національний банк планує запровадити пруденційні нормативи на рівні європейських стандартів.

На кредитні спілки, які зможуть надавати послуги за рахунок коштів, залучених від фізичних осіб та юридичних осіб-нефінансових установ, планується не поширювати вимоги Директиви 2013/36/ЄС щодо діяльності кредитних установ. До них застосовуватимуться "національні" пруденційні нормативи, що дозволить Національному банку забезпечити дієвий нагляд за їх платоспроможністю та ліквідністю.

Національний банк вбачає доцільним утворення фонду гарантування вкладів у кредитних спілках (або включення кредитних спілок "під парасольку" Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) та утворення фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя. Участь у таких фондах має бути обов'язковою для всіх кредитних спілок, що залучають депозити від членів-фізичних осіб, та для страховиків життя. Звісно, основними передумовами створення фондів мають стати ефективний пруденційний нагляд за ринком, дотримання фінансовими установами нових регуляторних вимог та залишення ринку тими, хто їх не дотримуються. Національний банк планує у подальшому, спільно з учасниками ринку, визначити параметри побудови і функціонування таких фондів та порядок накопичення коштів для здійснення гарантійних виплат.

Особливий режим пруденційного регулювання та нагляду буде застосовуватися до фінансових установ, що надають послуги з переказу коштів, оскільки це прямо передбачено вимогами Директиви 2015/2366/ЄС про платіжні послуги. Національний банк розглядає можливість запровадження пруденційного нагляду у цьому сегменті до тих установ, які впродовж певного періоду проводять перекази на суму, що перевищує визначену граничну суму переказів.

Що стосується інших сегментів небанківського фінансового ринку, пруденційний нагляд в них також може запроваджуватися у випадках, визначених Національним банком (наприклад, для факторингових компаній).

Національний банк не виключає можливості, що зі спливом певного часу частина наглядових повноважень може бути делегована саморегульним організаціям учасників ринку. Це стосуватиметься дрібних кредитних спілок та інших кредитних установ. Звісно, таке делегування стане можливим лише за умови, коли такі саморегульні організації будуть володіти достатньою інституційною зрілістю, незалежністю та компетенцією, щоб забезпечити ефективний нагляд за учасниками ринку.

5 Подання звітності, перевірки та правозастосування

Трьома важливими елементами системи регулювання та нагляду є:

- вимоги до подання звітності відповідними виробниками товарів/надавачами послуг,
- проведення планових і позапланових перевірок їхньої діяльності та
- забезпечення дотримання законодавчих вимог, зокрема шляхом застосування певних заходів впливу у разі виявлення порушення законодавства.

Національний банк розглядає можливість вжиття заходів, спрямованих на перегляд обсягів звітності, що вимагається від небанківських фінансових установ. Зокрема, це стосується скасування застарілих форм. Також можливою є зміна періодичності подання певних форм звітності та запровадження вимог щодо подання фінансовими установами виключно електронної звітності.

Для всіх сегментів фінансових установ вимоги до розкриття інформації та правила підготовки та подання регуляторної і фінансової звітності будуть розроблені згідно з найкращими світовими практиками та законодавством ЄС.

Національний банк розглядатиме доцільність запровадження планування інспекційних перевірок небанківських фінансових установ з урахуванням настанов Європейського органу банківського нагляду

(Supervisory Review and Evaluation process) та настанов Європейського органу страхового та пенсійного нагляду (Supervisory Review process). Це означатиме, що періодичність проведення регулятором інспекційних перевірок залежатиме від величини фінансової установи (її значення для системи) та її ризиків. У такому випадку фінансові установи перевірятимуться відповідно до затвердженого Правлінням Національного банку плану інспекційних перевірок, складеного з урахуванням проведеної регулятором оцінки ризиків фінансових установ під час безвиїзного нагляду.

Забезпечення однакового застосування регуляторних приписів та заходів впливу за їхнє порушення щодо всіх сегментів фінансового ринку є пріоритетом для Національного банку. Іншими словами, за однакове порушення має бути застосований однаковий захід впливу до, наприклад, ломбарду та кредитної спілки. Крім того, захист прав споживачів є ще одним пріоритетом для Національного банку. Фінансові установи мають бути притягнені до відповідальності, коли вони порушують права споживачів, наприклад, не надають інформацію про фінансову послугу або надають недостовірну інформацію (дивись розділ 7).

6 КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ

Належні практики корпоративного управління є необхідною передумовою створення в Україні ефективного та надійного ринку фінансових послуг. Національний банк розглядає корпоративне управління як невіддільну частину системи управління ризиками, яка повинна бути запроваджена та застосовуватися усіма надавачами фінансових послуг. Вона має базуватися на таких засадах:

- регулювання корпоративного управління через систему обов'язкових вимог та добровільних для виконання настанов (рекомендацій) з урахуванням правових та економічних особливостей ринків фінансових послуг України;
- дотримання обов'язкових вимог до корпоративного управління, встановлених нормами Закону "Про акціонерні товариства" та Закону "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" (в залежності від організаційно-правової форми установи). Також обов'язковими до виконання будуть спеціальні вимоги для всіх надавачів фінансових послуг, що визначатимуться Законом про фінансові послуги, та спеціальні вимоги, притаманні окремим сегментам ринку фінансових послуг і закріплені у спеціальних законодавчих (наприклад, Законі "Про страхування") та підзаконних нормативних актах;
- запровадження пропорційного підходу, який буде враховувати розмір компанії, її суспільно важливе значення, тип бізнес-моделі тощо, для полегшення регуляторного навантаження на невеликі установи. Це дозволить фінансовим установам, які не будуть включатись в категорію системно важливих надавачів фінансових послуг, обирати між повною або спрощеною моделями корпоративного управління. Відповідно, вони зможуть формувати дворівневу (наглядова рада та виконавчий орган) або однорівневу (адміністративний орган - унітарна рада директорів¹⁰) систему органів управління. При цьому, до системно важливих надавачів фінансових послуг застосовуватиметься вимога дотримання повної (дворівневої) моделі корпоративного управління;
- перехід до ризик-орієнтованої моделі корпоративного управління, яка спрямована на виявлення, моніторинг, контроль та управління ризиками;
- зміна підходів щодо визначення вимог до ділової репутації для власників істотної участі та керівників надавачів фінансових послуг та кваліфікаційних вимог для керівників, а саме:
  - закріплення на рівні закону поширення вимог до ділової репутації на всіх членів органів управління та нагляду фінансових установ (маються на увазі, залежно від обраної моделі корпоративного управління, члени адміністративного органу або члени наглядової ради та виконавчого органу) та на власників істотної участі; перегляд критеріїв бездоганності

---

¹⁰ Нові поняття, які плануються запровадити на законодавчому рівні

ділової репутації з урахуванням вимог законодавства ЄС та їхня уніфікація для різних сегментів фінансового ринку;

- встановлення стандартів професійної придатності членів органів управління та нагляду таких установ, а також заходів із забезпечення прозорості їхньої діяльності;
- надання регулятору права відмовити у наданні ліцензії, якщо він дійде висновку про непридатність певних осіб в якості власників істотної участі, зокрема, через їх невідповідність вимогам до ділової репутації;
- надання регулятору права, у разі виявлення фактів невідповідності вимогам до професійної придатності та/або ділової репутації, вимагати заміни членів органів управління та нагляду фінансової установи.

Створення нової системи корпоративного управління вимагає суттєвої зміни підходів до корпоративного управління на ринках фінансових послуг, що передбачає:

- підвищення ролі, розширення функцій та зміни підходів до структури і формування наглядових рад;
- запровадження нових вимог до систем внутрішнього аудиту та контролю, комплаєнсу та управління ризиками;
- запровадження певних стандартів (кодексів), у тому числі щодо правил ділової поведінки та етики.

7 РИНКОВА ПОВЕДІНКА ТА ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Побудова ефективного та стабільного фінансового ринку неможлива без високого рівня довіри до нього з боку споживачів. Чесна ринкова поведінка та ефективний і системний захист прав споживачів фінансових послуг є одними з ключових елементів моделі регулювання для всіх сегментів небанківського ринку.

Зусилля Національного банку будуть зосереджуватися на запобіганні систематичним недобросовісним практикам, що порушують права споживачів. Це буде досягнуто шляхом проведення перевірок фінансових установ на предмет дотримання ними правил надання фінансових послуг, контролю додержання законодавства про рекламу, розгляду звернень споживачів.

Порушення правил надання фінансових послуг, виявлені при перевірках фінансових установ або за результатами розгляду скарг споживачів, будуть підставою для застосування до установ значних "стримуючих" штрафів. Це буде стимулювати порушників переглянути наявні практики та утриматися надалі від повторних порушень. Національний банк також буде узагальнювати практику застосування законодавства про фінансові послуги та готувати пропозиції щодо його вдосконалення. Надання Національному банку повноважень щодо захисту прав споживачів передбачено проектом Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг" №2456-д (очікує повторного другого читання у Верховній Раді України).

Зокрема, згідно з проектом Закону №2456-д Національний банк буде виконувати такі функції з захисту прав споживачів фінансових послуг:

- приймати нормативно-правові акти у сфері захисту прав споживачів (наприклад, акти, які встановлюватимуть вимоги до договорів про надання фінансових послуг та умови таких договорів, що були б додатковими до передбачених законами вимог/умов);
- розглядати звернення споживачів (у тому числі щодо наявності в договорах умов, що обмежують права споживачів фінансових послуг);
- контролювати додержання законодавства про рекламу у сфері фінансових послуг;
- проводити перевірки щодо дотримання правил надання фінансових послуг та законодавства із захисту прав споживачів, в т. ч. отримувати від фінансових установ і перевіряти документи щодо послуг, які надаються споживачеві;

- застосовувати заходи впливу (зокрема, штрафи) у зв'язку з порушеннями прав споживачів фінансових послуг;
- встановлювати додаткові вимоги до розкриття інформації надавачами фінансових послуг;
- публікувати на своєму веб-сайті щоквартальні огляди щодо практик застосування законодавства щодо захисту прав споживачів фінансових послуг;
- розробляти пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства;
- надавати методичні рекомендації щодо підвищення рівня фінансової обізнаності споживачів, в тому числі для розширення фінансової інклюзії;
- взаємодіяти та співпрацювати із іншими регуляторами ринків фінансових послуг.

Для побудови ефективної системи захисту прав споживачів фінансових послуг та підвищення ролі споживача в Україні, Національний банк планує продовжувати свою діяльність, зокрема, в таких напрямках:

- гармонізація регуляторних вимог відповідно до найкращих світових практик та законодавства ЄС у цій сфері;
- розвиток системи опитувань (населення, фінансових установ, експертної спільноти тощо) та порівняльних досліджень;
- надання інформаційно–консультаційних роз'яснень для споживачів;
- робота із фінансовими установами з метою підвищення кваліфікації їх персоналу (система навчання та періодичного тестування тощо);
- робота із фінансовими установами з метою підвищення якості надання фінансових послуг, в тому числі запровадження додаткових механізмів контролю якості;
- взаємодія з громадськими об'єднаннями із захисту прав споживачів фінансових послуг, зокрема, із метою підвищення обізнаності населення.

Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року також передбачено створення механізму позасудового врегулювання індивідуальних спорів між споживачами та фінансовими установами за допомогою установи фінансового омбудсмена. Відповідний законопроект подано до Верховної Ради України (№8055).

Іншими важливими питаннями, які будуть у фокусі Національного банку, є запровадження ефективної системи компенсацій для споживача та підвищення відповідальності фінансових установ за недобросовісну ринкову поведінку та/або розповсюдження неправдивої реклами.

Підвищенню рівня захищеності споживачів фінансових послуг має також посприяти запровадження схем гарантування вкладів у кредитних спілках та гарантування страхових виплат (дивись розділ 4).

8 МОДЕЛЬ НОВОГО ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Реформа небанківського фінансового сектору і реалізація бачення Національного банку щодо регулювання безумовно вимагатиме внесення суттєвих змін до нормативної бази. Це є необхідним для того, щоб:

- встановити єдині підходи та стандарти до заснування та діяльності фінансових установ для різних сегментів фінансового ринку;
- усунути розбіжності у повноваженнях Національного банку при регулюванні банків та небанківських фінансових установ, а також гармонізувати норми національного законодавства з вимогами законодавства ЄС в частині повноважень регуляторів фінансових ринків;

- привести вимоги до ліцензування, порядку діяльності, регулювання та нагляду за фінансовими установами у відповідність до законодавства ЄС.

Відтак, запровадження нової моделі законодавства для ринків фінансових послуг першочергово потребує докорінного перегляду Закону про фінансові послуги. Вказаний закон має застосовуватися для всіх фінансових ринків та запровадити:

- уніфікований понятійний апарат на ринках банківських та небанківських фінансових послуг, узгодивши його з термінологією, застосованою у законодавстві ЄС;
- загальні уніфіковані правила надання фінансових послуг (наприклад, вимоги до змісту та порядку укладення договорів про надання фінансових послуг);
- загальні вимоги до розкриття надавачами фінансових послуг інформації про свою діяльність та умови надання послуг (наприклад, вимоги до звітності, що подається до регуляторів, та змісту інформації, що розкривається разом із фінансовою звітністю);
- загальні вимоги до нагляду за фінансовими установами, включаючи заходи, спрямовані на відновлення платоспроможності фінансових установ та/або виведення їх з ринку.

При цьому, повноваження Національного банку, мета, форми та методи регулювання, визначені в загальних рисах в Законі про фінансові послуги, будуть деталізуватися у Законі "Про Національний банк України".

Національний банк вважає доцільним зберегти секторальний підхід до правового регулювання діяльності фінансових установ. Відтак, особливі правила діяльності та пруденційні вимоги, що застосовуватимуться до окремих видів фінансових установ, будуть визначатися спеціальними законами, такими як Закон "Про кредитні спілки" та Закон "Про страхування".

Правила ринкової поведінки та надання послуг на певних фінансових ринках або щодо певних фінансових послуг будуть теж регламентовані у спеціальних законодавчих актах (наприклад, Законах про споживче кредитування, "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів", "Про установу фінансового омбудсмена" та інших).

Розробка та ухвалення нових законів про певні фінансові послуги або про фінансові установи буде здійснюватися лише для регулювання найважливіших суспільних відносин. У більшості ж випадків підзаконні нормативно-правові акти, прийняті регулятором, будуть регулювати діяльність на фінансових ринках. Наприклад, Національний банк вважає доцільним врегулювати діяльність небанківських кредитних установ на рівні закону. Для цього, розглядається можливість визначити в одному законі порядок діяльності банків і небанківських кредитних установ¹¹. В інших випадках, правила ринкової поведінки та/або пруденційні вимоги, наприклад, для фінансових компаній або ломбардів (додатково до правил/вимог, що визначені в Законі про фінансові послуги або інших законах), встановлюватимуться підзаконними нормативно-правовими актами.

Є також інше нефінансове законодавство, яке застосовується до небанківського сектору, і Національний банк та НФУ будуть враховувати вимоги такого законодавства. Воно регламентує ширше коло суспільних відносин, зокрема, у питаннях:

- надання послуг, укладення та змісту договорів (Цивільний кодекс України);
- корпоративного управління (Закони "Про акціонерні товариства", "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" та Цивільний кодекс України);

---

¹¹ Цей закон не буде поширюватися на кредитні спілки, які через особливі принципи та засади діяльності, зокрема, незастосування до них вимог Директиви 2013/36/ЄС щодо діяльності кредитних установ, будуть і надалі регулюватися Законом "Про кредитні спілки".

- захисту прав споживачів (Закон "Про захист прав споживачів");
- бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту (Закони "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність");
- відновлення платоспроможності (Закон "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" або Кодекс з процедур банкрутства (після набрання ним чинності).

Національний банк має намір підходити до оновлення нормативного поля для ринків фінансових послуг через діалог з учасниками фінансових ринків. Також, доцільним вбачається залучення міжнародних та українських експертів для опрацювання концепцій, розробки пропозицій щодо законодавчих і регуляторних змін та підготовки проектів відповідних актів. Відтак, Національний банк буде сприяти, аби проекти законів та нормативно-правових актів були доступні для публічного опрацювання та обговорення зацікавленими сторонами, зокрема, надавачами та споживачами фінансових послуг.

ЗАПЛАНОВАНИЙ ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД ДЛЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ: ОРІЄНТИРИ ТА РОЗКЛАД

Основні принципи перехідного/адаптаційного періоду

1 На наступні 24 місяці після прийняття Законопроекту № 2413-а та оприлюднення відповідного Закону першочерговим пріоритетом Національного банку була б максимально непомітна для учасників ринку передача функцій від одного регулятора до іншого. Небанківські фінансові установи не мають відчувати на собі негативних наслідків передачі регуляторного функціоналу від Нацкомфінпослуг до Національного банку, тобто має бути забезпечена безперервність процесів функціонування небанківських фінансових установ.

Національний банк умовно розділяє цей період на 2 етапи:

- 1) *Перехідний період* – перші 12 місяців після прийняття Законопроекту № 2413-а та оприлюднення відповідного Закону, зі впливом яких небанківські фінансові установи перейдуть до сфери регулювання Національного банку;
- 2) *Адаптаційний період* – наступні 12 місяців після закінчення перехідного періоду.

Під час перехідного періоду Національний банк планує зосередити свої зусилля на створенні внутрішнього потенціалу, необхідного для здійснення ключових регуляторних функцій (ліцензування та нагляд тощо) та організації допоміжних функцій. Зусилля Національного банку будуть спрямовані на здійснення ефективної та скоординованої передачі функцій від Нацкомфінпослуг до Національного банку.

Другим фокусом діяльності Національного банку під час як перехідного, так і адаптаційного періоду, буде аналіз ринку та розробка проектів законів/підзаконних нормативно-правових актів із врахуванням результатів такого аналізу. Запропоновані Національним банком зміни вимагатимуть часу для аналізу новим регулятором реального стану речей на небанківському ринку, "знайомства" з ключовими гравцями, прийняття рішень та підготовки нових законів та підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, під час адаптаційного періоду Національний банк планує провести комплексну оцінку ринку, що включатиме оцінку активів та зобов'язань, ризиків та платоспроможності учасників всіх сегментів фінансового сектору, які перейдуть під регулювання Національного банку.

Національний банк має намір обережно підходити до законодавчих та регуляторних змін у небанківській сфері. Дворічний перехідний/адаптаційний період буде використаний для налагодження роботи всередині регулятора, розробки моделей нового регулювання та їх обговорення з учасниками ринку.

Зауважимо, що, як передбачено Законом № 2413-а, прийняття Національним банком нових регуляторних актів щодо діяльності небанківських фінансових установ не буде вимагати від них переоформлення відповідних ліцензій.

2 Однією із найважливіших складових роботи Національного банку протягом перехідного/адаптаційного періоду буде моделювання та розробка комплексного плану дій щодо розвитку ринку небанківських фінансових установ. Очікується, що в розробці такого плану дій будуть брати участь представники ринку та експертної спільноти.

Національний банк, за підтримки міжнародних фінансових організацій та інших донорів, вже провів низку досліджень, необхідних для подальшого формування такого комплексного плану. Зокрема, Національний банк:

- провів попередній аналіз певних сегментів небанківського фінансового сектору;
- дослідив чинні нормативно-правові акти, що застосовуються до небанківського фінансового ринку;
- дослідив міжнародний досвід запровадження ефективних моделей регулювання, зокрема, у страховому секторі;
- провів GAP-аналіз законодавства ЄС та законодавства України в певних сферах, зокрема, у сфері регулювання кредитних установ;
- підготував дорожню карту на перехідний/адаптаційний період для передачі функцій від Нацкомфінпослуг до Національного банку та впровадження нового регулювання для небанківських фінансових установ;
- розробив попередні загальні моделі регулювання, які потребують подальшого уточнення, в тому числі із врахуванням результатів комплексної оцінки ринку та обговорень із учасниками ринку.

Міжнародні фінансові організації та інші донори планують надалі надавати технічну допомогу Національному банку для організації плавної передачі регуляторних повноважень і поетапного запровадження нових пруденційних вимог до небанківських фінансових установ.

3 Однією з ключових умов ефективної реформи (чи то в сфері державного управління, чи то в приватних компаніях) є професійні якості та досвід службовців/співробітників. Вони можуть зберегти ключові знання щодо роботи сегменту та "інституційну пам'ять".

Реформа регулювання небанківського фінансового сектору не є винятком з цього правила. Відповідно, для того, щоб запобігти зниженню ефективності та результативності роботи регулятора, мають бути розроблені та виконані певні заходи, спрямовані на збереження інституційної пам'яті Нацкомфінпослуг. Під цим розуміється, зокрема, збереження певного "писаного" досвіду Нацкомфінпослуг (тобто, правила роботи і

процедури) та "неписаного" досвіду - неформалізованих знань працівників Нацкомфінпослуг. Це допоможе уникнути повторення минулих помилок.

Національний банк має намір залучити ключових співробітників Нацкомфінпослуг та використати їх знання та досвід у процесі трансформації. Це також дозволить йому оцінити ділові та професійні якості співробітників для майбутнього працевлаштування. Продовження участі компетентних ключових працівників у певних процесах є важливим саме для того, щоб регуляторні напрацювання не були втрачені в ході передачі функцій Нацкомфінпослуг до нового регулятора.

4 Розробляючи проекти законів та нормативно-правових актів, Національний банк буде виходити з того, що нове регулювання має бути спрямоване на досягнення стратегічних цілей розвитку та фінансової стабільності України.

Нове регулювання буде покликано забезпечити впровадження єдиних правил роботи у всьому фінансовому секторі та належний рівень захисту споживачів фінансових послуг. Також невіддільним компонентом нового регулювання має бути впровадження в українське законодавство найкращих світових практик та стандартів ЄС.

Саме виходячи з таких базових принципів/цілей, Національний банк планує розробити протягом перехідного/адаптаційного періоду низку проектів законів України та своїх нормативно-правових актів. Зокрема, планується розробка проектів законів/нормативно-правових актів, які стосуватимуться:

- ліцензійних вимог;
- вимог до капіталу;
- вимог до формування резервів;
- вимог до розкриття фінансовими установами інформації та підготовки/подання ними звітності;
- кваліфікаційних вимог (зокрема, до керівників фінансових установ).

5 Національний банк очікує, що концепції розвитку небанківського фінансового ринку, проекти законів та нормативно-правових актів будуть проходити широке публічне обговорення серед представників фінансових установ, експертів та інших зацікавлених осіб.

Безумовно, якісне реформування потребуватиме спільних зусиль регулятора, учасників ринку та політичних сил. Національний банк відкритий до ефективного і прозорого діалогу та співпраці із представниками небанківських фінансових установ та інших зацікавлених осіб.